

GƏNCLƏRLƏ İŞİN TƏŞKİLİ: NƏZƏRİ VƏ METODOLOJİ YANAŞMALARIN ƏSASLARI

UOT 321; 323

DOI: <https://doi.org/10.30546/3006-0346.2025.1.85.028>

MURAD HƏSƏNXANLI

*Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında
Dövlət İdarəçilik Akademiyasının doktorantı**E-mail: mhsnxaanlı@gmail.com*

Giriş

Gənclərlə işin təşkilinin nəzəri-metodoloji əsasları cəmiyyətin inkişafında böyük rol oynayan bir sahədir. Gənclər siyasəti gənc nəslin düzgün yönləndirilməsi ilə cəmiyyətin gələcək sosial-iqtisadi və siyasi inkişafını təmin etməyə yönəlmiş strateji yanaşmaların məcmusudur. Gənclərlə işin təşkilində nəzəri əsaslar müxtəlif sosial və psixoloji yanaşmalara əsaslanaraq, gənclərin tərbiyəsi, sosial inteqrasiyası və ictimai fəaliyyətlərdə fəal iştirakını təmin etmək üçün mühüm istiqamətləri müəyyən edir. Bu sahənin metodoloji əsasları isə müxtəlif tədqiqat metodlarını, o cümlədən sosioloji, pedaqoji və psixoloji araşdırmaları, həmçinin təşkilatın effektivliyinin qiymətləndirilməsi üçün nəzərdə tutulmuş metodologiyaları əhatə edir. Gənclərlə işin təşkilində nəzəri və metodoloji yanaşmalar cəmiyyətin tələblərini gənclərin potensialı ilə uyğunlaşdıraraq, onların fərdi inkişafına dəstək olmaq və sosial inteqrasiyasını təmin etmək üçün əhəmiyyətlidir.

Bu baxımdan, Azərbaycan gəncliyi hər zaman dövlət siyasətinin prioritet istiqamətlərindən biri olmuşdur. Xüsusilə müstəqillik illərindən sonra gənclərin inkişafına yönəlmiş siyasət və proqramlar hazırlanaraq həyata keçirilmişdir. Gənclərlə işin təşkilinin Azərbaycan modeli, yerli xüsusiyyətlər və qlobal çağırışların nəzərə alınması ilə formalaşdırılmışdır. Bu modelin əsasını dövlətin gənclərə yönəlik strategiyaları, qanunvericilik bazası, milli və beynəlxalq təşkilatlarla əməkdaşlıq, gənclər hərəkatlarının və təşkilatlarının fəaliyyəti təşkil edir.

Müasir cəmiyyətin sosial, iqtisadi və siyasi inkişafını təmin etmək üçün gənclərin düzgün yönləndirilməsi və onların potensialının səmərəli istifadəsi zərurəti artmaqdadır. Bu baxımdan, tədqiqatımızın məqsədi gənclərlə işin təşkilində nəzəri və metodoloji yanaşmaların əsaslarını müəyyən etmək və onların cəmiyyətin inkişafına töhfəsini təhlil etməkdir. Tədqiqat gənclərlə işin təşkilində nəzəri və metodoloji yanaşmaların elmi əsaslarını genişləndirərək, mövcud yanaşmalara yeni perspektivlər və qiymətləndirmə meyarları əlavə edir.

Bu tədqiqatda sosioloji, pedaqoji və psixolo-

ji yanaşmaların sintezi əsasında müxtəlif tədqiqat metodlarından istifadə edilmişdir. Sosioloji araşdırmalar vasitəsilə gənclərin cəmiyyətdəki mövqeyi və onların sosiallaşma prosesinə təsir edən amillər araşdırılmış, pedaqoji araşdırmalar isə gənclərin tərbiyəsi və təlim-tərbiyə prosesinin effektivliyini dəyərləndirmək üçün tətbiq edilmişdir. Psixoloji tədqiqatlar isə gənclərin fərdi inkişafını və sosial davranışlarının formalaşmasını anlamağa yönəlmişdir. Bu yanaşmaların birləşdirilməsi ilə gənclərlə işin təşkilində nəzəri və praktiki çərçivə formalaşdırılmışdır.

Gənclərlə işin təşkilinə nəzəri yanaşmalar

Dövlət gənclər siyasəti ölkələrin innovativ inkişafı üçün zəruri sosial şəraitin formalaşmasını təmin edən, vətəndaş cəmiyyəti institutları, ictimai birliklər və gənclər təşkilatları ilə fəal qarşılıqlı əlaqə əsasında həyata keçirilən dövlət fəaliyyətinin müstəqil istiqaməti kimi qəbul edilməlidir.

Bu istiqamət çərçivəsində, gənclərlə işin nəzəri əsasları sosial nəzəriyyələrə və inkişaf yanaşmalarına dayanır. İlk olaraq qeyd etmək lazımdır ki, gənclər təkcə bioloji yaş qrupuna daxil olan insanlar deyil, həm də cəmiyyətin inkişafında aktiv iştirak edən sosial qrup kimi çıxış edirlər. Bu səbəbdən, gənclərlə işin təşkilində sosial və psixoloji nəzəriyyələr xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Gənclərin sosiallaşması, onların sosial dəyərləri mənimsəməsi və sosial rollara adaptasiya olması prosesi bir çox sosioloq və psixoloq tərəfindən tədqiq edilmişdir. Məsələn, Erik Eriksonun sosial inkişaf nəzəriyyəsi gənclərin uşaqlıqdan etibarən şəxsiyyət kimi inkişafında əsas mərhələləri müəyyənləşdirir. Erikson gənclik dövrünü kimlik axtarışı və həyat məqsədlərinin müəyyən edilməsi kimi xarakterizə edir ki, bu da gənclərin sosiallaşma prosesinin mərkəzində dayanır [6].

Nəzəri yanaşmalar baxımından, gənclərlə işin təşkilində sosial struktur nəzəriyyələri də əhəmiyyət kəsb edir. Məsələn, funksionalist yanaşma gənclərin cəmiyyətin davamlı inkişafı üçün hazırlıq dövrü kimi görülməsi zərurətini vurğulayır. Bu yanaşma gənclərin cəmiyyətdəki müxtəlif rollara və

vəzifələrə adaptasiyasının vacibliyini önə çəkir [4]. Əksinə, konflikt nəzəriyyəsi gəncləri cəmiyyətin mövcud sosial strukturlarına qarşı potensial olaraq mübarizə aparan sosial qrup kimi təhlil edir. Bu yanaşma gənclərin mövcud sosial qaydalar və normalarla münaqişədə olduğunu vurğulayaraq, onların sosial dəyişiklik prosesində necə iştirak etdiyini izah edir [10].

Gənclərlə işin təşkilinin əsaslarından biri də sosial konseptual yanaşmalardır. Bu yanaşma gənclərin cəmiyyətin fərqli sahələrində rolu və mövqeyi ilə bağlı olan sosial nəzəriyyələrə əsaslanır. Gənclərin sosiallaşması prosesi, onların mədəni və ictimai dəyərləri mənimsəməsi təhsil alması və əmək bazarına daxil olması ilə birbaşa əlaqəlidir. Gənclərin sosial rolunun formalaşması isə onların mənsub olduqları cəmiyyətin mədəniyyətindən və sosial strukturlarından asılıdır. Gənclərin sosiallaşması prosesində ailə, təhsil müəssisələri, media və digər sosial təsisatlar mühüm rol oynayır. Bu təsisatların hər biri gənclərə müəyyən dəyərləri və normativ davranışları öyrədir, onları cəmiyyətin fərqli strukturlarına hazırlayır. Gənclərlə işin təşkilində bu sosial təsisatlar arasında harmoniyanın təmin edilməsi vacibdir. Məsələn, təhsil sisteminin gənclərin əmək bazarına hazırlığını təmin etməsi, onların peşə bacarıqlarının formalaşdırılması və gələcək karyera seçimlərində dəstək göstərməsi gənclər siyasətinin uğurlu icrasının mühüm şərtlərindən biridir.

Bu baxımdan, iki əsas nəzəriyyəni təhlil etmək lazımdır. Belə ki, Piyer Burdyenin (Pierre Bourdieu) mədəni kapital nəzəriyyəsi ilə Riçard Lörner (Richard M. Lerner) və digərlərinin müəllifi olduğu gənclərin inkişafı nəzəriyyəsi (positive youth development) arasındakı əlaqə gənclərin sosial mühit və fərdi imkanları ilə onların potensial inkişafı arasında mövcud olan qarşılıqlı təsirləri dərindən araşdırır. Burdyenin fikirlərinə əsasən, mədəni kapital – təhsil, dil bacarıqları, mədəni biliklər və sosial əlaqələr kimi resurslar gənclərin cəmiyyətdəki mövqelərini və gələcəkdə əldə edəcəkləri sosial, iqtisadi statusu formalaşdırır. Mədəni kapitalın çatışmazlığı, gənclərin “sosial nərdivan” ilə yuxarıya qalxmasını çətinləşdirir [7]. Gənclərin inkişafı nəzəriyyəsi isə mədəni kapitalın rolunu daha da gücləndirərək, gənclərin aktiv inkişafını dəstəkləyən müsbət mühitlər yaratmağı təklif edir. Bu yanaşma gəncləri yalnız problemlə və ya risk altında olan fərdlər kimi deyil, resursları və potensialı olan aktorlar kimi görür, onların müsbət sosial imkanlara çıxışını təmin etməyə yönəlir. Mədəni kapitalı gücləndirən təhsil,

cəmiyyətin dəstəyi və sosial iştirak kimi faktorlar gənclərin inkişafı nəzəriyyəsi çərçivəsində gənclərin güclü tərəflərinin inkişafına birbaşa təsir edir [3]. Bu iki nəzəriyyənin birgə təhlili göstərir ki, mədəni kapitalın artırılması gənclərin resurslardan daha geniş istifadə etməsinə və cəmiyyətdə daha aktiv rol oynamasına şərait yaradır, gənclərin inkişafı nəzəriyyəsi isə bu kapitalın necə dəyərləndiriləcəyinə və inkişaf etdiriləcəyinə dair mütərəqqi yanaşmalar təqdim edir.

Gənclərlə işin təşkilinin metodoloji bazası

Nəzəri məsələlərlə yanaşı, gənclərlə işin təşkilində istifadə olunan metodologiyalar həm nəzəri yanaşmaları, həm də praktik təcrübələri əhatə edir. İlk növbədə qeyd etmək lazımdır ki, bu sahədə istifadə olunan metodlar tədqiqatçının hansı aspektləri öyrənmək istəməsinə bağlı olaraq dəyişir. Gənclərin sosiallaşma prosesi psixoloji inkişafı və cəmiyyətdəki mövqeyi müxtəlif metodlar vasitəsilə araşdırıla bilər. Gənclərlə işin təşkilində istifadə olunan əsas metodlardan biri sosioloji tədqiqatlar və anketlərdir. Bu metod vasitəsilə gənclərin sosial, iqtisadi və siyasi baxışları, onların maraq və prioritetləri təhlil olunur. İkinci vacib metod olaraq psixoloji testlər və fərdi müsahibələr qeyd edilməlidir. Bu metodlar gənclərin psixoloji inkişafını, onların emosional və davranış modellərini daha dərindən öyrənməyə imkan verir. Bununla yanaşı, eksperimental metodlar vasitəsilə müxtəlif sosial proqramların və dövlət siyasətinin gənclərə təsiri tədqiq olunur. Məsələn, müəyyən bir təlim proqramının və ya liderlik təşəbbüsünün gənclərin inkişafına təsiri eksperimental tədqiqatlarla ölçülə bilər [1].

Gənclərin qərar qəbul etmə proseslərinə cəlb olunması, onların liderlik bacarıqlarının inkişaf etdirilməsi və sosioloji baxımdan cəmiyyətin idarə edilməsində rol almaları bu yanaşmanın əsas prinsiplərindəndir. Bununla yanaşı, gənclərlə işin təşkilində gənclərin fərdi maraqları və prioritetləri nəzərə alınaraq, fərdiləşdirilmiş yanaşmaların tətbiqi də müasir dövrün tələblərindən biridir. Gənclər müxtəlif sosial və mədəni mühitlərdən gəldikləri üçün onlarla işləyərkən fərdi ehtiyaclar və inkişaf məqsədləri nəzərə alınmalıdır. Gənclərin sosial baxımdan zərərli vərdislərdən qorunması, onların sağlam həyat tərzi formalaşdırılması və vətəndaş fəallığının artırılması bu sahədə müasir yanaşmaların prioritetləri arasındadır.

Bu məqsədə nail olmaq aşağıdakı vəzifələri həll etməklə həyata keçirilməlidir. Birinci vəzifə gənclə-

ri sosial təcrübəyə cəlb etmək və onları özünüinkışaf üçün potensial imkanlar barədə məlumatlandırmaq, gənclərin elmi, yaradıcılıq və sahibkarlıq fəaliyyətinə dəstək verməkdir. Bu həll yolu ilə aşağıdakılar əldə edilməkdədir [5]:

- cəmiyyətdə gənclərin həyatının bütün problemləri (səhiyyə, idman, təhsil, mənzil, asudə vaxt, iş, karyera, sosial həyat, ailə, beynəlxalq əlaqələr, digər ölkələrdə gənclərin həyatı və s.) üzrə informasiya sistemlərinin və sosial təhsil proqramlarının hazırlanması;

- gənclərlə iş müəssisələrinin maddi-texniki bazasının müasirləşdirilməsi, onların şəbəkəsinin genişləndirilməsi, təlim sisteminin müasirləşdirilməsi və gənc işçilərin fasiləsiz təhsili mexanizmlərinin formalaşdırılması;

- gənclərə informasiya və konsultativ yardımın göstərilməsi, kənd və ucqar ərazilərdə yaşayan gənclərin müvafiq məlumatların axtarışı, tətbiqi və yayılması imkanlarını bərabərləşdirən xüsusi layihələrin hazırlanması, gənclərin onlar üçün yaradılan şərait haqqında məlumatların əlçatanlığının təmin edilməsi;

- gənclərin əmək və təsərrüfat fəaliyyətinə cəlb edilməsinin səmərəli modellərinin və formalarının, o cümlədən əmək birliklərinin, tələbə qruplarının fəaliyyətinin inkişafı, gənclərin əmək birjalarının və gənclərin məşğulluğunun digər formalarının inkişafı, gənclərin daha çevik cəlb edilməsi üçün qanunvericilik bazasının təkmilləşdirilməsi və əmək fəaliyyətində hüquqi mənafeələrinin təmin edilməsi;

- gənclərin regionlararası və beynəlxalq qarşılıqlı fəaliyyətinə dəstək (tematik toplantılar, düşərgələr və festivallar, elmi-praktik və işgüzar konfranslar, diskussiya klubları, gənclər mübadiləsi), milli və dünya mədəniyyətinin dəyərlərinin qarşılıqlı nüfuzuna yönəlmiş beynəlxalq informasiya gənclər layihələrində iştirakı;

- gənclərin sahibkarlığına, o cümlədən iqtisadiyyatın innovativ sektorlarına dəstək proqramlarının həyata keçirilməsi.

İkinci vəzifə liderlik qabiliyyətinə malik, təşəbbüskar və istedadlı gənclərə inteqrasiyalı dəstək sistemini formalaşdırmaqdır. Bu sistemə daxildir [9]:

- müsabiqə tədbirlərində (peşə və yaradıcılıq müsabiqələri, idman yarışları, elmi olimpiadalarda) iştirak edən gənclərin sayının dəfələrlə artırılmasının təmin edilməsi, müsabiqələrin siyahısının genişləndirilməsi və seçim üsullarının təkmilləşdirilməsi;

- kiçik şəhərlərdən və kənd yerlərindən olan mükafatçılar və istedadlı gənclər üçün “sosial liftlər”

(dəstək və müşayiət) sisteminin yaradılması və inkişafı, onları yetişdirən qurumlara, ictimai birliklərə və mentorlara ünvanlı dövlət dəstəyi, qrantların və subsidiyaların verilməsi təcrübəsinin genişləndirilməsi;

- istedadlı gənclər üçün internat məktəbləri sisteminin inkişaf etdirilməsi, aparıcı təhsil müəssisələrinin və elmi təşkilatların imkanlarından istifadə etməklə yay elmi düşərgələrinin və məktəblərin, elmi-tədqiqat ekspedisiyalarının keçirilməsi;

- mükafatçıların və onların tərbiyəçilərinin sosial statusunun yüksəldilməsi, istedadlı gənclərin nailiyyətlərinin ölkədə və dünyada fəal şəkildə təbliği və populyarlaşdırılması, ən yaxşı yerli və xarici universitetlərdə, dünyanın təhsil və elm mərkəzlərində təcrübə keçmələrinin təşkili;

- gənclərin ictimai həyatın idarə olunmasında iştirakının səmərəli modellərinin və formalarının yayılması, gənclərin özünüidarəetmə orqanlarının fəaliyyətinə cəlb edilməsi;

- ölkə gənclərinin təhsil, elm, mədəniyyət, texnologiya sahəsində innovativ beynəlxalq layihələrə, beynəlxalq yaradıcı, elmi və idman birliklərinə cəlb edilməsi.

Üçüncü vəzifə gənclərin vətəndaş və vətənpərvərlik tərbiyəsi, gənclər arasında hüquqi, mədəni və mənəvi dəyərlərin formalaşmasına köməklik göstərməkdir. Bu vəzifənin yerinə yetirilməsi aşağıdakı məsələləri həll edir [8]:

- gənclərin könüllü fəaliyyətinin inkişafı, gənclərin ictimai birliklərinin və qeyri-kommersiya təşkilatlarının fəaliyyəti üçün şərait yaradılması;

- sağlamlıq, əmək, ailə, tolerantlıq, insan hüquqları, vətənpərvərlik, vətənə xidmət, məsuliyyət, fəal həyat və vətəndaşlıq kimi ictimai dəyərlərin ictimai birliklərin proqramlarından və sosial reklamından istifadə etməklə populyarlaşdırılması;

- vahid vətəndaş kimliyinin formalaşması, müxtəlif etnik qrupların nümayəndələrinə qarşı dözümlülüyün tərbiyəsi, millətlərarası əməkdaşlıq proqramlarına dəstək;

- gənclərin ölkənin tarixi və mədəni irsinə marağını stimullaşdırmaq, daxili turizm sisteminin inkişaf etdirilməsi, regionlararası gənclər mübadiləsi yolu ilə ətraf mühitin qorunması, ekoloji təşkilatların layihələrinin həyata keçirilməsində gənclərin iştirakının dəstəklənməsi, tarixi abidələrin bərpası.

Gənclər siyasəti cəmiyyətin, onun müxtəlif qruplarının, təbəqələrinin, sosial institutlarının bir sosial qrup kimi gənclərə, habelə gənclərin özlərinin digər sosial qruplara, sosial institutlara, cəmiyyətin dəyərlərinə

lərinə münasibətinin göstəricisidir. Eyni zamanda dövlətin, siyasi partiyaların, ictimai birliklərin və ictimai münasibətlərin digər subyektlərinin müəyyən şəkildə gənclərin sosiallaşmasına və sosial inkişafına, bunun vasitəsilə isə cəmiyyətin gələcək vəziyyətinə təsir göstərməyi hədəfləyən xüsusi fəaliyyət istiqamətinin bir göstəricisidir.

Gənclərlə işin təşkilinin Azərbaycan modeli

Gənclərlə işin təşkilində dövlətin əsas yanaşması hüquqi çərçivələr və strateji sənədlər vasitəsilə müəyyən edilir. Azərbaycan Respublikasında bu barədə geniş qanunverici baza olsa da bizim tədqiqatımızın predmetini təşkil edən müasir dövrdə "Azərbaycan Gəncliyi 2017-2021-ci illərdə" Dövlət Proqramı bu sahədə atılan konkret addımların təməlini qoymuşdur [2]. Azərbaycan modeli üçün vacib olan institusional yanaşma, dövlət strukturlarının gənclərlə bağlı işlərdə fəal iştirakı ilə xarakterizə olunur. Gənclər və İdman Nazirliyi yerli icra hakimiyyətlərinin gənclər və idman idarələri, Gənclər Fondu kimi dövlət qurumları gənclərin inkişafına yönəlmiş layihələri dəstəkləyir. Bu institutlar, gənclərin təhsil, məşğulluq, mədəniyyət, idman və digər sahələrdə iştirakını artırmağa yönəlmiş müxtəlif proqramlar həyata keçirir. Azərbaycanda gənclərlə iş modeli bir neçə əsas prinsipə əsaslanır:

1. Gənclərin iştirakı və təmsilçiliyi. Gənclərin ictimai həyatın müxtəlif sahələrində fəal iştirakı təmin edilir. Dövlət tərəfindən gənclərə öz bacarıqlarını reallaşdırmaq üçün geniş imkanlar yaradılır. Xüsusilə, yerli və beynəlxalq təşkilatlarda gənclərin təmsil olunması üçün xüsusi proqramlar hazırlanır.

2. İnkişaf və təhsil imkanlarının genişləndirilməsi. Gənclərin inkişafı üçün təhsil proqramlarının təkmilləşdirilməsi vacib bir komponentdir. Azərbaycanın gənclər siyasəti çərçivəsində ali təhsil müəssisələrinin sayının artırılması, xarici təhsil proqramlarına dəstək və gənclərin peşəkar bacarıqlarının inkişafı məqsədilə müxtəlif kurslar təşkil edilir.

3. Sosial müdafiə və məşğulluq siyasəti. Gənclərin sosial müdafiəsi və işlə təmin olunması Azərbaycan dövlətinin diqqət mərkəzindədir. Gənclər üçün dövlət proqramları çərçivəsində müxtəlif iş imkanları yaradılır, işsizliyin qarşısını almaq məqsədilə təlimlər və peşə kursları həyata keçirilir. Dövlət həmçinin gənclərin sahibkarlıq təşəbbüslərini dəstəkləyir, bu məqsədlə xüsusi fondlar və kredit proqramları mövcuddur.

Azərbaycan modelində gənclərlə işin təşkilində gənclər təşkilatlarının xüsusi rolu var. Gənclər təş-

kilatları cəmiyyətin müxtəlif sahələrində sosial-iqtisadi problemlərin həllinə yönəlmiş layihələr həyata keçirir. Bu təşkilatlar dövlət tərəfindən dəstəklənir və onlara geniş fəaliyyət imkanları verilir. Müstəqillik illərində bir çox qeyri-hökumət təşkilatları və gənclər hərəkatları formalaşmışdır. Məsələn, Azərbaycan Gənclər Təşkilatları Milli Şurası (NAYORA) və Gənclər Fondu gənclərin hüquqlarının müdafiəsi, onların təhsil, mədəniyyət, idman və digər sahələrdə iştirakının təmin olunmasında mühüm rol oynayır. Gənclər təşkilatlarının fəaliyyətinə dəstək, onların resurslarla təmin edilməsi və təşəbbüslərinin genişləndirilməsi dövlət siyasətinin mühüm istiqamətlərindən biridir.

Azərbaycan gəncləri beynəlxalq səviyyədə də geniş imkanlardan yararlanır. Gənclər siyasətində beynəlxalq əməkdaşlıq, xüsusilə də BMT, Avropa Şurası və İslam Əməkdaşlıq Təşkilatı kimi qurumlarla əlaqələr inkişaf etdirilir. Azərbaycan gənclərinin qlobal arenada iştirakı və inteqrasiyası üçün beynəlxalq proqramlar və təhsil imkanları dəstəklənir. Gənclər beynəlxalq təhsil proqramlarında iştirak edərək qlobal bilik və təcrübə qazanırlar. Eyni zamanda, Azərbaycanda keçirilən beynəlxalq forumlar, konfranslar və simpoziumlar gənclərin qlobal məsələlərdə iştirakını artırır. Bu, həm də gənclərin müxtəlif ölkələrin mədəniyyətləri ilə tanış olmasına və qlobal vətəndaşlar kimi formalaşmasına yardım edir.

Nəticə

Tədqiqatın nəticəsi olaraq belə bir nəticəyə gəlinir ki, gənclərlə işin təşkilinin nəzəri-metodoloji əsasları, cəmiyyətin gələcək inkişafına istiqamətlənmiş strateji məqsədləri əks etdirən bir prosesdir. Gənclərlə işin təşkilində nəzəri-metodoloji əsaslar cəmiyyətin sosial inkişafını dəstəkləyən vacib bir sahə kimi çıxış edir. Gənclərin sosial, iqtisadi və siyasi həyatda mövqeləri onların doğru istiqamətə yönləndirilməsi və inkişaf etdirilməsindən asılıdır. Nəzəri yanaşmalar gənclərin sosiallaşması və şəxsiyyətin formalaşması ilə bağlı vacib elmi nəticələr təqdim edərkən, metodoloji yanaşmalar bu tədqiqatların tətbiqi üçün lazım olan üsulları təmin edir. Gənclərlə işin nəzəri-metodoloji yanaşmalarının düzgün tətbiqi, cəmiyyətin davamlı inkişafında mühüm rol oynayır. Bu sahənin əsas nəzəri-metodoloji çərçivəsi, gənclərin sosiallaşması, şəxsi inkişafı və cəmiyyətə inteqrasiyası üçün geniş əhatəli yanaşmalar təklif edir. Müasir dövrdə dövlətlər və beynəlxalq təşkilatlar tərəfindən həyata keçirilən gənclər siyasəti strategiyaları gənclərin bilik və ba-

carıqlarını inkişaf etdirməklə yanaşı, onların cəmiyyətin fəal vətəndaşlarına çevrilməsinə dəstək verir. Bu siyasətin uğurla həyata keçirilməsi üçün gənclər siyasətinin yalnız nəzəriyyələrlə məhdudlaşmayıb, eyni zamanda sosial və iqtisadi reallıqlara, həmçinin gənclərin fərdi tələblərinə uyğunlaşdırılması zəruridir. Ümumən, gənclər siyasəti gənclərin rifahı, təhsili, demokratik proseslərdə iştirakı və sosial inklüzivliyi kimi müxtəlif və qarşılıqlı əlaqəli sahələri əhatə edir. Bu siyasət gənclərə cəmiyyətdə yer tapmaq, müstəqilliyə nail olmaq, ictimai həyatda iştirak etmək və əmək bazarına daxil olmaq üçün lazım olan bilik və bacarıqlar qazandırmaq imkanı verir.

Gənclərlə işin Azərbaycan modeli gənclərlə işin təşkili sahəsində uğurlu və kompleks yanaşmanı əks etdirir. Hüquqi, institusional və beynəlxalq əməkdaşlıq aspektlərini əhatə edən bu model, gənclərin inkişafı və cəmiyyətə inteqrasiyası üçün geniş imkanlar yaradır. Dövlətin fəal dəstəyi və gənclərin təşəbbüslərinə göstərilən diqqət, bu modelin əsas sütunlarını təşkil edir. Gənclərin təhsil, məşğulluq, sosial müdafiə və beynəlxalq əməkdaşlıq sahələrində qazandıqları nailiyyətlər Azərbaycanın gənclər siyasətinin effektivliyini və davamlı inkişafını təmin edir.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI:

1. Akseli, B. *Katılımcılık bağlamında yerel yönetimlerde gençlik çalışmalarının değerlendirilmesi: Balıkesir Büyükşehir Belediyesi örneği*. Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi, 2024. 117 s.
2. *Azərbaycan Gəncliyi 2017-2021-ci illərdə Dövlət Proqramı Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı*. URL: <https://e-qanun.az/framework/36474>
3. Benson, P.L.; Scales, P.C.; Hamilton, S.F.; Sesma, A. *Positive Youth Development: Theory, Research and Applications*. URL: <https://fyi.extension.wisc.edu/youthadulthoodpartnership/files/2015/08/Positive-Youth-Development.pdf>
4. *Exploring the Role of Functionalism in Understanding Youth Sub-Cultures*. URL: <https://www.geniushigh.com/sociology-essay/functionality-and-youth-subcultures.#:~:text=Functionalism%20Perspective%3A,their%20own%20status%20as%20adults>.
5. Emslie, M. *Toward a Youth Work Profession*. *Child & Youth Services*, 2013, 34(2), 125–138. URL: <https://doi.org/10.1080/0145935X.2013.785880>
6. Erikson, E.H. *Identity: Youth and Crisis* (Austen Riggs Monograph, 7). New York: W.W. Norton & Company, 1994. 336 p.

7. Huang, X. *Understanding Bourdieu - Cultural Capital and Habitus*. *Review of European Studies*, 2019, 11(3):45. DOI: 10.5539/res.v11n3p45

8. Lin, J. C., & Jackson, L. *Patriotism in moral education: Toward a rational approach in China*. *Journal of Moral Education*, 2022, 52(3), 343–361. URL: <https://doi.org/10.1080/03057240.2022.2136148>

9. Oparinde, K.M.; Agbede, G.T.; Bariki, M. *Student/Youth Leadership Development in Contemporary Societies: A Review Attempt*. *Journal of Social Sciences*, 2017, Volume 53, Issue 1.

10. *Youth Crime According to Conflict Theory: Research Paper*. URL: <https://ivypanda.com/essays/youth-crime-according-to-conflict-theory/>

XÜLASƏ

Bu tədqiqat gənclərlə işin təşkilinin nəzəri və metodoloji əsaslarını araşdıraraq, cəmiyyətin sosial, iqtisadi və siyasi inkişafında gənclərin düzgün yönləndirilməsinin vacibliyini vurğulayır. Gənclər siyasəti gənc nəslin düzgün tərbiyəsi və onların cəmiyyətin gələcək inkişafına töhfə verməsinə yönəlmiş strateji yanaşmalar məcmusudur. Gənclərlə işin təşkilində nəzəri əsaslar müxtəlif sosial və psixoloji yanaşmalarla gənclərin sosiallaşması, fərdi inkişafı və ictimai həyatda fəal iştirakı üçün istiqamətləri müəyyən edir. Metodoloji yanaşmalar isə bu tədqiqatları həyata keçirmək üçün sosioloji, psixoloji və pedaqoji metodlardan istifadə edir. Sosioloji araşdırmalar vasitəsilə gənclərin sosial və siyasi proseslərdəki mövqeləri, psixoloji testlər isə onların fərdi inkişafı və davranışları təhlil edilir. Bu tədqiqatın nəticəsində gənclərlə işin nəzəri və metodoloji yanaşmalarının düzgün tətbiqinin cəmiyyətin davamlı inkişafında mühüm rol oynadığı aşkar edilmişdir. Gənclər siyasətinin uğurlu icrası üçün bu yanaşmaların cəmiyyətin sosial reallıqlarına və gənclərin fərdi ehtiyaclarına uyğunlaşdırılması zəruridir. Nəticədə, dövlətlər və beynəlxalq təşkilatlar tərəfindən həyata keçirilən strategiyalar gənclərin bilik, bacarıq və vətəndaşlıq fəallığının artırılmasına, onların cəmiyyətin aktiv üzvləri kimi formalaşmasına şərait yaradır. Bu yanaşma gənclərə cəmiyyətdə yer tapmaq, müstəqilliyə nail olmaq və əmək bazarına daxil olmaq üçün lazımı imkanlar təqdim edir.

Açar sözlər: *Gənclərlə iş, nəzəri yanaşmalar, metodoloji baza, sosiallaşma, konflikt nəzəriyyəsi, mədəni kapital.*

Мурад Гасанханлы
*Докторант Академии Государственного
 Управления при Президенте
 Азербайджанской Республики*

РЕЗЮМЕ

Организация работы с молодежью: основы теоретических и методологических подходов

Это исследование посвящено изучению теоретических и методологических основ организации работы с молодежью, подчеркивая важность правильной ориентации молодежи для социального, экономического и политического развития общества. Молодежная политика представляет собой комплекс стратегических подходов, направленных на правильное воспитание молодого поколения и его вклад в будущее развитие общества. Теоретические основы организации работы с молодежью включают различные социальные и психологические подходы, определяющие направления социализации, личностного развития и активного участия молодежи в общественной жизни. Методологические подходы используют социологические, психологические и педагогические методы для проведения этих исследований. Социологические исследования анализируют позиции молодежи в социальных и политических процессах, а психологические тесты оценивают их личностное развитие и поведение. Результаты исследования показывают, что правильное применение теоретических и методологических подходов в организации работы с молодежью играет важную роль в устойчивом развитии общества. Для успешного осуществления молодежной политики необходимо адаптировать эти подходы к социальным реалиям и индивидуальным потребностям молодежи. В результате стратегии, реализуемые государствами и международными организациями, способствуют повышению уровня знаний, навыков и гражданской активности молодежи, что позволяет им стать активными членами общества. Этот подход предоставляет молодежи необходимые возможности для того, чтобы найти свое место в обществе, добиться независимости и выйти на рынок труда.

Ключевые слова: *работа с молодежью, теоретические подходы, методологическая база, социализация, теория конфликта, культурный капитал.*

Murad Hasankhanli
*PhD candidate at the Academy of Public
 Administration under the President of the
 Republic of Azerbaijan*

SUMMARY

Organization of Youth Work: Fundamentals of Theoretical and Methodological Approaches

This study explores the theoretical and methodological foundations of organizing youth work, emphasizing the importance of properly guiding young people for the social, economic, and political development of society. Youth policy is a set of strategic approaches aimed at the proper upbringing of the younger generation and their contribution to the future development of society. The theoretical foundations of organizing youth work encompass various social and psychological approaches that define the directions for youth's socialization, personal development, and active participation in public life. Methodological approaches employ sociological, psychological, and pedagogical methods to conduct these studies. Sociological research analyzes youth's position in social and political processes, while psychological tests evaluate their personal development and behavior. The results of this research show that the correct application of theoretical and methodological approaches in organizing youth work plays a significant role in ensuring society's sustainable development. For youth policy to be successfully implemented, these approaches must be adapted to social realities and the individual needs of young people. As a result, strategies implemented by states and international organizations contribute to increasing youth's knowledge, skills, and civic engagement, enabling them to become active members of society. This approach provides young people with the necessary opportunities to find their place in society, achieve independence, and enter the labor market.

Keywords: *youth work, theoretical approaches, methodological framework, socialization, conflict theory, cultural capital.*